

**G'OZADAGI SHIRA VA TRIPSGA QARSHI MOSPILAN GRANT PREPARATINING
BIOLOGIK SAMARADORLIGI.**

Abduraxmonov Shuxrat Mamatmurotovich

Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti o'qituvchisi.

Jo'raeva Iroda Boymuhammad qizi

Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti talabasi.

Annotatsiya: *Maqolada Mospilan grant, 20% n.k. insektitsidini g'ozadagi shira va tripsga qarshi qo'llanilganda olinadigan biologik samaradorligi Surxondaryo viloyati sharoitida o'rganilgan.*

Kalit so'zlar: *hasharot, insektitsid, agrobiotsenoz, samaradorlik, metodika.*

Аннотация: *В статье изучена биологическая эффективность инсектицида Maspilan grant, 20% с.п. против тля и трипса на хлопчатнике в условиях Сурхандаринской области.*

Ключевые слова: *насекомое, инсектицид, агробиоценоз, эффективность, методика..*

Annotation: *The article studied the biological effectiveness of the insecticide Maspilan grant, 20% pp. against aphids and thrips on cotton in the conditions of the Surkhandarya region.*

Keywords: *insect, insecticide, agrobiocenosis, effectiveness, methodology.*

KIRISH

Paxtani asosiy zararkunandalaridan himoya qilishning yangi kimyoviy vositalarini sinovdan o'tkazish va joriy etish ushbu ekinni himoya qilishning yaxlit tizimini yakunlash bo'yicha umumiy strategiyaning ajralmas qismidir, chunki bu usul ushbu tizimda asosiy o'rinlardan birini egallaydi. O'rta Osiyo iqlimining bosqichma-bosqich o'zgarishi bahorda yog'ingarchilik va havo namligining oshishi, samarali haroratlar yig'indisining qisqarishi va kuz-qish mavsumida iqlimiy parametrlarning qayta taqsimlanishi bilan o'simliklarning tarqalishida sezilarli o'zgarishlar ro'y berdi va turli artropodlarning rivojlanishi. Shunday qilib, yuqori namlik sharoitida (fitoftora, chang chiriyotgan, zang va boshqalar) rivojlanadigan zamburug'lar keltirib chiqaradigan kasalliklar aniq ko'paydi. Ayrim zararkunandalarning zichligida sezilarli o'zgarishlar kuzatiladi: shira, o'rgimchak kanalar, qandala va g'o'za tunlamlari va boshqalar (Xo'jaev, 2015).

Shira. Agrobiotsenozning ajralmas qismi bo'lgan vakillari, qishloq xo'jaligi o'simliklarini rivojlanishining dastlabki bosqichida ko'payib, o'simliklar uchun dastlabki noqulaylikni yaratadi. O'zbekiston sharoitida eng zararlisi g'o'za yoki poliz shirasi (*Aphis gossypii* Glov.), ikkinchi o'rinda beda yoki akatsiya (*A. craccivora* Koch.) va yirik g'o'za (*Acyrtosiphon gossypii* Mordv.) shirasi hisoblanadi. Shira bilan zararlanish tabiatda ularning turlaridan qat'i nazar, o'xshashdir. Kurtaklar, gullar,

tuxumdonlar va barglarga joylashib, oziqlanib, ular o'simlik to'qimasini suvsizlantiradi. Barglar deformatsiyalangan va buralib, yoriqlar va plitalarning yorilishi hosil bo'ladi (Xo'jaev, 2015). Ko'chat davridagi shira bilan g'o'zaning kolonizatsiyasi 15 ts/ga gacha hosilni yo'qotish xavfini tug'diradi, bu umumiy paxta xom ashyosining 40-50% ni tashkil qilishi mumkin (Hakimov, 1997). G'o'zaning pishish bosqichida kolonizatsiyasi tolaning kengayishiga olib keladi, bu esa yig'ilgan tola sifatining pasayishiga olib keladi, shuningdek, uni yig'ish va qayta ishlashni murakkablashtiradi (Ochilov va B., 2005; Sattorov, Xo'jayev, 2011). . Ayniqsa jadal rivojlanish yillarida (2013, 2015 yillardagi kabi) shira hatto ko'chatlarning ingichkalashiga olib kelishi mumkin (Sagdullaev, Xo'jaev, 2013).

Trips. G'o'za o'simligi rivojlanishining dastlabki davrida tamaki tripsi (Thrips tabaci Lind.) xavfi katta. Yosh barglar va o'sish joylariga joylashib, trips intensiv ovqatlanishni boshlaydi.

Shikastlangan barglar o'ziga xos kumush rangga ega bo'lib, shikastlangan kurtaklardan qattiq deformatsiyalangan barglar paydo bo'ladi. Barglarning yuzasida qora dog'larni ko'rishingiz mumkin. Jiddiy zarar bilan barglar quriydi va apikal kurtaklar o'ladi, buning natijasida tez-tez vilkalar hosil bo'ladi; o'simliklar o'sish va rivojlanishidan orqada qoladi (Alimuhamedov va boshqalar, 1989). Hosildorlik gektariga 4-5 sentnerga pasayadi (Xo'jaev, 2012).

TADQIQOT JOYI VA USULLARI.

Mospilan grant 20% n.k. preparatining tajriba sinovlari, Surxondaryo viloyati Angor tumanidagi O'simliklar karantini va himoyasi ilmiy tadqiqot institutiga qarashli Surxondaryo viloyati tayanch punkti tajriba dalalarida "Beshqaxramon" navli g'o'zada olib borildi. Preparatni purkash g'o'zaning kurtaklanishi davrida, ertalab 28°C gacha bo'lgan haroratda va shamol tezligi 1 m/sekundgacha bo'lgan davrda amalga oshirildi. Ular suyuqlik sarfi 320 l / ga bo'lgan vosita bilan qo'lda o'rnatilgan purkagich bilan ishlov berildi.

Tajribalar mavjud metodika (Metodik ko'rsatmalar..., 2004) bo'yicha o'tkazildi va biologik samaradorlikni hisoblash Abbot formulasi yordamida amalga oshirildi. Tajriba natijalarni matematik qayta ishlash kasr usuli yordamida amalga oshirildi, bu o'rtacha ($S \pm m$) tuzatishni hisoblashni o'z ichiga oladi.

Tadqiqot natijalari. Tajriba o'simliklarda shira va tripslarning intensiv rivojlanishi davrida amalga oshirildi. Hisoblash 13 kun davomida preparatni purkashdan oldin va keyin o'tkazildi. Natijalar jadvalda keltirilgan bo'lib, Mospilan grant, 20% n.k. preparati shiraga qarshi 1-kuni 100% samara bergan bo'lsa 13-kuni 83,2% samara bergan. Tripsga qarshi qo'llanilganda 1-kuni 98,7%, 3-kuni 100% samara berdi nixoyat 13-kuni 84,5% samara berdi.

XULOSALAR.

1. Insektitsid Mospilan grant, 20% n.k. 0,2 kg/ga qo'llanilganda g'o'zada shira va tripsga qarshi samarali ta'sir ko'rashuvchi vositadir.

2. Mospilan grant, 20% n.k. insektitsidi 10-13 kun davomida shira va tripsdan g'ozga o'simligini samarali himoya qilish imkoniyatiga ega ekanligini namoyon etdi.

1-Jadval.

Mospilan grant, 20% n.k. preparatining
g'oz zadagi shira va tripsga qarshi qo'llanilganda olingan biologik samaradorligi.
Dala tajribasi, Surxondaryo viloyati, Angor tumani, qo'l purkagich. - 320 l/ga, 22.05.2023 g.

№	Variantlar	Ta'sir etuvchi modda	Preparat sarf miyori l/ga, kg/ga	1 dona zararlangan bargdagi shira va trips soni.				Samaradorlik, % hisobida:				
				Ishlovga a	Ishlovdan keyin kunlar bo'yicha			1	3	7	13	
<i>Shiraga qarshi (Aphis gossypii)</i>												
1.	Maspilan grant, 20% c.n.	atsetamiprid, 200 g/kg	0,2	9,5	0	3,1	2,1	1,4	100	74,6	87,9	83,2
2.	Mospilan, 20% n.k. (etalon)	atsetamiprid, 200 g/kg	0,2	33,2	2,3	0	0	7,1	93,7	100	100	75,5
3.	Nazorat (ishlanmagan)	-	-	12,8	14,2	16,5	23,5	11,2	-	-	-	-
<i>Tripsga qarshi (Thrips tabaci)</i>												
1.	Maspilan grant, 20% c.n.	atsetamiprid, 200 g/kg	0,2	9,1	0,1	0	2,2	1,3	98,7	100	81,3	84,5
2.	Mospilan, 20% n.k. (etalon)	atsetamiprid, 200 g/kg	0,2	11,3	0	1,7	0,3	1,4	100	87,2	97,9	86,6
3.	Nazorat (ishlanmagan)	-	-	14,8	13,1	17,4	19,2	13,7	-	-	-	-

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Алимухамедов С.Н., Адашкевич Б.П. и др. Биологическая защита хлопчатника. – Ташкент: Мехнат: - 1989. – 167 с.
2. Методические указания по испытанию инсектицидов, акарицидов, БАВ и фунгицидов /Отв.ред. Ходжаев Ш.Т./ - Ташкент: «КО-НИ-NUR»МЧЖ, 2004. – 103 с. (узб.).
3. Ochilov R.O., Xo'jaev Sh.T., Hakimov A. Paxta tolasi yelimlashining sabablari va uning oldini olishga doir tavsiyalar. – Davlat kimyo komissiyasi, O'ZO'NQITI. – Toshkent, 2005. – 8 b.
4. Ходжаев Ш.Т., Сагдуллаев А.У., Исаев О.Б., Юсупова М.Н. Проблемы защиты растений в Узбекистане //Ж. Защита и карантин растений, Москва. – 2011. - №8. –С.23-24.
5. Ходжаев Ш.Т. Интегрированные системы защиты растений: успехи и задачи //Узб. Биологический журнал. – 2012. - №5. – С. 36-38.
6. Xo'jaev Sh.T. O'simliklarni zararkunandalardan uyg'unlashgan himoya qilishning zamonaviy usul va vositalari. – Toshkent: "Navro'z", 2015. – 552 b
7. Fayzullayevich, X. A., & Ahmad o'g'li, B. S. (2024). SURXONDARYO VILOYATI SHAROITDA KARAM ZARARKUNUNDALARINI O'RGANISHNING AHAMIYATI. AGROINNOVATSIYA, 2(1), 5-9.
8. Abduraxmonov, S. M., Qurbanov, A. N., & Bo'Ritoshev, O. M. O. G. L. (2023). KIMYOVIY PREPARATLARNING QANDALA TURLARI BO 'YICHA SAMARADORLIGI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(4-2), 521-524.